

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської мови та методики її викладання

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСПЕКТИВИ В
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 08-402 групи

Спеціальності 035.04 Філологія

(Германські мови та літератури (переклад
включно) (англійська))

Освітньо-професійної програми: Філологія
(германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)

Зима Єлизавета Миколаївна

Керівниця: кандидатка філологічних наук,
доцентка Поторій Наталія Володимирівна

Рецензентка: кандидатка філологічних наук,
доцентка Французова Катерина Сергіївна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження перспективи	6
1.1 Ознаки перспективи у контексті різних наук	6
1.2 Лінгвокогнітивний потенціал перспективи	9
РОЗДІЛ 2. Лінгвокогнітивні властивості перспективи як компонента структури поетичного тексту	12
2.1 Ключові акценти у формуванні та функціонуванні перспективи в англійськомовній поезії	12
2.2 Засоби та процеси вираження перспективи в англійськомовних поетичних текстах	18
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

Поняття перспективи у когнітивній лінгвістиці є одним з основних у формуванні картини світу. Перспектива відображає дискурсивні напрямки, тенденції і настрої, а також займає провідне місце в когнітивній семіотиці, лексикології, поетиці, стилістиці та наратології.

Загальновідомо, що перспектива здобула статус когнітивно-дискурсивного явища. Разом з тим, дане поняття досліджується та вивчається на рівні мовних одиниць і виразів, а також особливих своєрідних висловлювань та тверджень – мовних одиниць, які здійснюють функцію вказівки, видо-часових форм дієслова, емоційно-оцінювальної лексики та багатьох інших.

Перспектива – це провідний творець та фундатор значень в рамках дискурсу, а також цілісного тексту. Це явище вивчалось та аналізувалось здебільшого в когнітивній поетиці. У зв'язку з цим, поетичні тексти все більше привертати увагу лінгвістів та були центром і ядром когнітивних досліджень, тоді як тексти політичного і газетно-публіцистичного характеру посідали другорядне місце у вивченні.

У зв'язку з викладеним вище, когнітивний опис поетичного дискурсу і його текстових проявів та втілень має надзвичайно особливе, кардинальне, вагоме значення для засвоєння, розуміння та сприйняття дії, техніки, процесів перспективи в мові в цілому.

Тим більше, що поетичний дискурс складається з властивостей та визначних рис, які забарвлюють його, відрізняють від інших складних комунікативних явищ та надають певної значущості. Цей різновид насичений фонетичними та мовними засобами, метафоричністю, ритміко-синтаксичними засобами мовної репрезентації, що в свою чергу утворюють неоціненну та найвизначнішу особливість – скерованість на вишукану, естетичну свідомість читача або слухача. Крім того, багаторазові порушення системності та логічності

викладу матеріалу притаманні поетичному дискурсу, тоді як логічна змістовність й послідовність тексту рідко зустрічається та схвалюється.

На початку ХХ століття, перспектива знаменувалася рухливою й динамічною експансією в науковій галузі, присвоївши статус лінгвістичного терміну, значення якого було суттєво розширено та збагачено завдяки лінгвокогнітивному тлумаченню даного явища. Інакше кажучи, лінгвокогнітивний потенціал є дидактичним ключем, який прагне не тільки зафіксувати мовні події та явища, а й пояснити та висвітлити їх способи реалізації.

Актуальність роботи пов'язана з розвитком перспективи і з необхідністю поширювати її дані, отримані лінгвістами-когнітологами в інші типи дискурсу, особливо в поетичний. Вивчення перспективи, як цілісної системи прийомів і стратегій, відповідає актуальній тенденції розширення методологічної бази когнітивно-дискурсивного аналізу мовних фактів.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні та встановленні лінгвокогнітивних особливостей перспективи в англійськомовному поетичному дискурсі.

Мета дослідження вимагає вирішення таких **завдань**:

1. Проаналізувати та надати характеристику лінгвістичному терміну перспективи, як складової частини поетичного тексту.

2. Виявити й опрацювати механізми, методи та засоби вираження перспективи в англійськомовній поезії.

3. Встановити ключові акценти у розвитку перспективи, як когнітивно-дискурсивного явища.

Об'єктом дослідження є перспектива у структурі поетичного тексту.

Предметом дослідження слугують лінгвокогнітивні механізми та засоби, за допомогою яких реалізується мовна концептуалізація світу.

У роботі використано комплекс **приймів і методів дослідження**: контекстуально-ситуативний та когнітивно-дискурсивний аналіз для розгляду

значення кожного окремого слова та його модифікації у залежності від місця у тексті, його ключової чи допоміжної ролі, відношення об'єктів чи суб'єктів висловлювання та частоти їх використання; метод лінгвогенетичного та історико-системного аналізу, що полягає у дослідженні структури і функцій об'єкту в поетичних текстах, внутрішніх і зовнішніх зв'язків, а також динамічних змін.

Матеріалом дослідження слугували англійськомовні поетичні тексти ХХ-ХХІ століття («Time» А.Г Рендона, «The road goes ever on» Дж.Р.Р Толкіна, «This and That» Е. Грейвза, «Panagiota's dream» П. Роміос, «Angels And Demons» Д. Самсона, «In The Orchard» М. Стюарт, «Can Anybody Hear Me?» К.М Елліот, «Love so amazing» Е. Четті та «I Am Human» М. Хенсон).

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у курсах з «Когнітивної поетики», «Загального мовознавства» тощо. Дані також можуть бути корисними під час розробки лекційних та практичних занять з «Проблем теорії тексту і дискурсу» та у написанні курсових робіт.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСПЕКТИВИ

1.1 Ознаки перспективи у контексті різних наук

У сучасному світі термін «перспектива» тлумачиться по-різному та вживається в багатьох гуманітарних науках. З однієї точки зору, дане поняття та слова, що від нього утворилися знайшли відбиток у повсякденному житті і мають значення сприятливих умов для майбутньої діяльності. Дещо іншу конотацію має це явище в когнітивній лінгвістиці. Перспектива – це уявне місце спостереження суб'єкта мовлення за об'єктом, де зароджується образ на ментальному рівні, а також формуються взаємовідносини між об'єктом та полем огляду. Адже можливість людини спостерігати та оглядати, як зазначив К. Бюлер, є когнітивним умінням, що допомагає накопичувати та зберігати інформацію про навколишній світ і його механізми [4, с. 53].

Для глибшого та детальнішого розуміння даного терміну, ідеї й припущення перспективи розглядалися в контексті різних наук: в соціології, психології, а також філософії. З філософських поглядів М. Гайдеггера перспектива пояснюється як тимчасовість, ситуативність та зумовленість обставинами і це явище використовують для опису певного проміжку часу. Є підстави вважати, що тимчасовість частково означає ситуативність, оскільки комунікант оцінює ситуацію та спостерігає за панорамою світу в обумовленій перспективі [5, с. 84]. Деякі лінгвісти критикують та засуджують об'єктивізм у науці, що формулює вихідне положення доцільності і практичності перспективи, утвореної за рахунок безмежності простору. Вченому П. Флоренському вдалося з'ясувати, що сучасний простір має межі та відповідно до різних точок огляду набуває певних характеристик. Це твердження є вірним, оскільки в світі серед різноманітних історичних, політичних, географічних та психологічних меж існує

обміжок фізіологічного бачення і перцепції. Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє конкретизувати певні спостереження перспективи простору, когнітивну основу якої складає епічне бачення світу, що виникає під час зорового огляду довкілля та об'єктів, що нас оточують [17, с. 48].

Філософи досліджують та розглядають перспективу в часових рамках, що дає змогу торкнутися її з усіх сторін. У зв'язку з цим, перспектива набуває минулого, теперішнього і майбутнього відтінку. Оскільки реальний, практичний світ складається зі спогадів, пам'яті, мрій, сподівань та можливостей здійснення бажаного. Згідно з поглядами Ж. Нюттена, перспектива часу складається з поведінки людини на когнітивному рівні та її мотивації, що утворюють практичний план людського життя [10, с. 137].

Важливо відзначити, що перспективі як міждисциплінарному терміну притаманні такі поняття як: горизонт сподівань, обмануте очікування та горизонт зміни. Головним чином, явище *горизонт сподівань* є фундаментальною категорією літературної герменевтики та рецептивної естетики, що використовується з метою розуміння сенсу тексту і визначення відношень між читачем та автором. На думку Г.Р Яусса, горизонт зміни відбувається в процесі виявлення читачем в тексті чогось новоспеченого. Крім того ці феномени вживаються під час аналізу й обробки інформації на ментальному рівні, що дає нам змогу думати, систематизувати, спостерігати, планувати, пояснювати, аналізувати та з'ясовувати [20, с. 101-104].

З соціально-психологічної точки зору, перспектива – це баланс оцінки та судження або зміна соціального призначення у процесі обміну інформацією. Початок тенденції такого вивчення поклав І. Кант, зазначаючи, що судження – це мистецтво думки, що проявляється навіть в оцінці. Холізм перспективи складається зі способу встановлення значимості для суб'єкта, який опановує світ (оцінки) та форми мислення, яка виявляє спільний зв'язок між предметом і його ознакою (судження) [8, с. 103]. У зв'язку з викладеним вище, існує певний

взаємозв'язок між фізичним світом людини та її суб'єктивним баченням, в результаті якого оцінюється та чи інша подія. Таким чином, перспектива побудована на об'єктивному та суб'єктивному механізми оцінювання. Більше того, згідно з Н. Петровою оцінка – це пряма, невимушена реакція суб'єкта на процеси, дії та наслідки, що трапляються в повсякденному побуті. Разом з тим, оцінювання відзначається не тільки сукупністю індивідуальних особливостей, таких як знання, навички та вміння, але й закономірностями суспільних норм, об'єктивних відомостей, набутих у процесі повсякденного досвіду (взаємостосунки з оточуючими або позиція в соціальній системі) [12, с. 55-57].

Поняття перспективи почало використовуватися лінгвістами з кінця 60-х років ХХ століття і відтепер активно досліджується в сфері гуманітарних наук: когнітивній стилістиці, поетиці, а також наратології. Вченим вдалося зафіксувати термін перспективології, який вивчає та аналізує сюжетно-композиційні елементи наративу: відносини між персонажем та оповідачем, суб'єктивна оцінка подій тощо. В наратології перспектива – це взаємозв'язок між викладеними подіями та точкою зору. Втім точка зору тлумачиться як комплекс обставин, утворений під дією імпліцитних та експліцитних чинників, що впливають на хід події. Будь-яка людина може сприймати та оцінювати ситуацію по-різному, оскільки деякі пам'ятовують сюжет з неточністю, звертаючи увагу на всілякі елементи та деталі. Разом з тим перспектива накопичує мисленнєві риси та здобуває ментальну сутність. Таким чином з'являється стиль мислення, що містить в собі систему інтелектуальних стратегій, операцій та дій. Духовний світ людини з'ясовується за такими показниками: рівень свідомості, інтелектуальні здібності та широта спостережуваного світу. Правильна позиція для відбору та детального огляду елементів забезпечує усі можливості для побудови зовнішньої та внутрішньої точки зору наративу, а також кінцевої оцінки [16, с. 143].

Таким чином, матеріали здійсненого дослідження дозволяють узагальнити, що термін *перспектива* використовується у фізичному, комунікативному та

когнітивному просторі, організовуючи в процесі свою картину світу. Нам вдалося помітити певні закономірності функціонування перспективи в контексті різних наук, де подане явище є мультимодальним, оскільки у роз'ясненні змісту допомагають семіотичні коди, сутність яких полягає в тому, що будь-який об'єкт формується не лише за системою стійких, чітко визначених правил, а й за допомогою певної точки зору.

1.2 Лінгвокогнітивний потенціал перспективи

У когнітивній лінгвістиці поняття перспективи закріпилось в ХХ столітті, при тому було значно розширене та обґрунтоване мовознавцями. Втім коли мовне явище пустило коріння, з часом в науці розвинулися нові тенденції, що проклали шлях до ефективного накопичення знань. Перспектива володіє певним рядом специфічних якостей: альтероцентрична спрямованість, інтерсеміотичність, збіг змісту з формою та наявність системи концептуально оформлених поглядів на життя. Перспектива – це уявна точка бачення, яку використовує суб'єкт для позначення й упорядкування поля огляду за допомогою певних мовних засобів. У процесі дослідження її лінгвокогнітивного потенціалу зароджуються, а згодом активізуються суб'єктивно-ідеалістичні погляди, які є проявом уявлень, бажань, потреб та переконань людини про єдність природи і суспільства [7, с. 44].

Прийнято вважати, що головна роль в когнітології належить спостерігачу. В. Іванов дотримується цих поглядів і зазначає, що під час вивчення та використання лінгвістом метафізичних знаків і символів, мовознавство починає співпрацювати з філософією, прагматикою, когнітологією й семіотикою, де вагома функція припадає оглядачу, відтак активізується суб'єктивний підхід. Більше того, дослідники та філологи вважають, що головний предмет, на якому

зосереджена думка, може усвідомлюватися по-різному, відповідно до зазначеної точки огляду [6, с. 117].

У зв'язку з викладеним вище, процес перетворення інформації залежить від ставлення суб'єкта до об'єкту, розуміння моделі поведінки і ролі об'єкта в певній ситуації, а також від ступеня відповідності одне одному. Разом з тим при вивченні перспективи на когнітивному рівні вчені звертають особливу увагу на оцінку, точку зору, здатність людини розуміти почуття інших, експресивно й емоційно-оцінні характеристики описуваного та функціонально-семантичну категорію. У процесі аналізу різних точок зору, з'являється можливість відшукати та виділити суб'єктивні риси та модальність, що може бути виражена інтонацією, морфологічними, лексико-граматичними та іншими засобами в поетичному дискурсі [9, с. 225].

Прийнято вважати, що перспектива – це вміння надавати комунікантом певних властивостей і характеристик об'єкту. Як вважає Л. Телмі, перспектива характеризується своєю ментальною природою, де головну роль відіграє діяльнісний феномен – візуальне сприйняття. Є думка, що здатність бачити і складати побачене в один образ – це живий процес пізнання, адже саме зір забезпечує фізіологічну функцію, за допомогою якої людина отримує інформацію про навколишній світ. Відтак, можна впевнено стверджувати, що візуальне сприйняття складається з ментальної та зорової системи, яка посідає вагомe місце при побудові перспективи [15, с. 26].

Перспектива створюється за допомогою глибокого психічного процесу відображення предметів і явищ дійсності. Цих поглядів дотримувався представник школи аналітичної філософії Г. Фреге, наголошуючи на тому, що людина правильно оцінює предмети та явища об'єктивного світу тільки на рівні чуттєвого пізнання, яке здійснюється за допомогою сприйняття та сенсуалізму. Таким чином вдалося з'ясувати, що перспектива є побудованим на візуальному спостереженні загальнонауковим терміном, в основі якого лежить процес, який

передбачає індивідуальний спосіб дослідження об'єкта відповідно до різних точок зору та суб'єктивних оцінок [19, с. 49].

Лінгвокогнітивний потенціал перспективи будується на зосередженості суб'єкта на об'єкті, конструюванні ментальних моделей, що впливають на світосприйняття, а також позиції спостерігача та його функцій. Дане лінгвістичне явище набуває статусу головного когнітивного механізму, що застосовується у процесі ментального сприйняття світу. Крім того, в когнітивній науці перспектива розглядається як цілісний пристрій підвищення уваги та емоційно-сислової значущості. Однією з найважливіших особливостей уваги є стійкість, що відзначається тривалим перцептивним процесом вибору і концентрації на певних об'єктах діяльності. Варто відзначити, що увага характеризується динамізмом і довільним перенесенням її спрямованості з одного об'єкта на інший. Більше того, центральне місце займає сила уваги, яка допомагає суб'єкту сфокусуватися під час когнітивних операцій в поетичному дискурсі [14, с. 59].

Як підсумок зазначимо, що лінгвокогнітивний потенціал перспективи передбачає процес створення об'єкта відповідно до конкретної точки зору та має здатність перевтілюватися в ефективний інструмент аналізу в рамках дискурсу, а також цілісного тексту.

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ ПЕРСПЕКТИВИ ЯК КОМПОНЕНТА СТРУКТУРИ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

2.1. Ключові акценти у формуванні та функціонуванні перспективи в англійськомовній поезії

Процес побудови перспективи тісно пов'язаний з лінгвістичним конструюванням мовних одиниць, які здебільшого формують та встановлюють сенс. Під час комунікативної ситуації особлива увага приділяється ставленню оповідача до події, яку він репрезентує або в якій приймає участь. Важливо пояснити, що центральне місце займає концептуалізатор, котрий представляє панораму світу, дотримуючись суб'єктивної точки зору. У більшості праць зазначено, що перспектива в дискурсі, як ситуативно обумовленій мовленнєво-розумовій діяльності встановлює та передбачає відбір мовних засобів, в залежності від того, що мовець має на меті щодо зазначених предметів, речей, об'єктів або членів вербальної комунікації [2, с. 11].

На думку Р. Лангакера, перспектива, складається з трьох головних компонентів, які впливають на акт комунікації та посідають вагоме місце у зародженні ментального процесу. Точка огляду, концептуальний зміст слова та відношення «суб'єкт-об'єкт» не тільки будують сюжет, але й виявляють модальність, яка виражає відношення мовця до змісту висловлювання [27, с. 433].

Точка огляду має певні властивості змінювати знаки та орієнтири в просторі, що призводить до зміни мовних засобів та їх значень. Згідно з цим, в творчості англійського письменника, поета і філолога Дж.Р.Р Толкієна ми опишемо та аналізуємо наступний фрагмент з його поезії «*The road goes ever on*».

*The Road goes ever on and on
Down from the door where it began.*

*Now far ahead the Road has gone,
And I must follow, if I can* [34]

Перед нами з'являється сигнал орієнтації *близькість-дальність* або «віддалення від чогось», що породжує ментальний шлях. У процесі відбувається зміна точки огляду, де вислів *down from the door* позначає близькість, а *far ahead* поступово стає дальністю, тим більше, що ми можемо спостерігати за цим процесом за допомогою когнітивної системи, що представляє собою взаємодію свідомості, пам'яті, мови та сприйняття [9, с.212].

Прийнято вважати, що сигнали орієнтації допомагають оцінити ситуацію з індивідуального ракурсу, де основну увагу бере на себе точка огляду. У зв'язку з цим нам вдалося виявити та систематизувати просторові орієнтири у наступному поетичному тексті «*Time*» відомого англійського поета сучасності А.Г Рендона. Йому вдалося створити категорії простору *початок-кінець* та *близькість-віддаленість* у своїй поезії.

Time has always been there.

It was the beginning,

And it's going to be the end.

It is forever changing, never the same as it was before.

It was a minute here,

A century there [29]

У поданому уривку ми можемо аналізувати *час*, як загальну форму буття з різних точок зору. У виразі *It was a minute here, a century there* [29] простежується зміна позиції та швидкоплинність у переміщенні, що формують основу просторової категорії «місцезнаходження-віддаленість», оскільки цілком помітно, як автор розподілив акценти на зміні положення та ідей минулого, теперішнього і майбутнього [18, с 111]. Рядки *It was the beginning, and it's going to be the end* [29] демонструють категорію *початок-кінець*, де ми маємо можливість аналізувати *час*, як реальне самостійне явище, яке має свій початок і

кінець або як об'єкт відображення вічності. Автор звертає увагу на можливу зміну точки огляду, від якої залежить видима перспектива та суб'єктивну оцінку подій, що разом впливають на розвиток ситуації та формування картини світу [33, с.11].

Дослідженням цієї проблеми займався Р. МакЛорі, який розвинув когнітивну теорію перспективи та висунув твердження, що в момент комунікативної дії людина може виражати абсолютно різні погляди, оцінки й ідеї стосовно конкретних подій чи об'єктів. Тому відповідно до цієї концепції, людина створює точку огляду з метою встановити та пояснити певні погляди на світ [28, с.233].

Є думка, що точка зору може бути значно розширена та мати емоційні нашарування, оскільки вона пов'язана з дейксисом. При зміщенні точки огляду відбувається зміна орієнтирів та вказівок. Таким чином ми зустрічаємося з поняттям афективного дейксису, що описує метафоричне використання дейктичних засобів аби визначити емоційний чи психологічний зв'язок між мовцем та предметом в контексті конкретної мовної ситуації. Більше того вказівні займенники *this, these* випромінюють почуття приязні та прихильності, коли *that, those* викликають почуття відрази, нехоті та формують негативну емоційну реакцію на когнітивному рівні [11, с.13].

Свідченням цього є поезія «*This and That*» сучасного англійського поета та письменника Е. Грейвза, де ми чітко спостерігаємо за наявністю прихованої симпатії та антипатії, що проявляється в кожному рядку. Автору вдалося за допомогою вказівних займенників підкреслити ті речі та явища, що зігрівають йому душу і серце, а також за допомогою їх позитивного чи негативного відтінку з'являється можливість вдосконалювати ментальну репрезентацію, яка в свою чергу конструює абстрактний образ тієї або іншої конкретної події та розвиває суб'єктивне сприйняття і бачення.

У рядках *From that Sally Army march in a cold Christmas prayer, to this kiddie's feet splashing through fountains on the square.. [25] ми відчуваємо, як холод та тьма пронизують наш розум, а такі речі як: безтурботний сміх, радість та сплеск води у фонтані, де бавляться діти завжди викликають позитивні емоції на підсвідомому рівні.*

Аналізуючи наступні рядки, звернемо увагу на те, як поет вправно підкреслив та надав позитивної оцінки слову *library*, розглядаючи його в якості життєвого орієнтира, що надихає та допомагає у вирішенні складних ситуацій. Недаремно поруч з даним словом стоїть вказівний займенник *this*, що виражає симпатію та формує похвальне відношення до об'єкту.

*From this library which helped me to reconnect the lines
between the confused history and more enlightened times,
Where that hidden love, need not be secret no more
in this rainbow kissing PRIDE on a Hockley dawn. [25]*

В останніх рядках *that*, що знаходиться біля виразу *hidden love* зображує та описує кохання, як енергію, яка рухає життям, але це стійке почуття, яке заохочує, мотивує та захоплює людину знаходиться в боязкому, скритному стані. Між іншим автор надає позитивну конотацію висловленню *this rainbow kissing PRIDE*, оскільки почуття особистої гідності допомагає розкрити свій внутрішній потенціал духу в гармонійній, комплексній і творчій формі. При тому горда душа – це піднесена душа, що перебуває в бадьорому стані та відчуває захоплення.

У такий же спосіб знаходить свій вияв часовий дейксис, де центральне місце відводиться часовій орієнтації спілкування. Часовий дейксис організовується в комунікативній ситуації за допомогою прислівників часу, таких як: *before, daily, never, ago, today, now, yesterday, tomorrow*. При тому час, як засіб темпоральної організації поетичного дискурсу посідає головне місце під час комунікативної операції, де при певному місцезнаходженні суб'єкта в

часовому полі подій відіграє провідну роль точка зору, яка є опорним двигуном в ході поступового розгортання дій [23, с.23].

Далі наведемо приклад сучасної англійської поезії «*Panagiota's dream*» відомої поетеси та спеціаліста з філософії П. Роміос, де були виявлені та нами проаналізовані контекстуальні вислови з темпоральної точки зору.

With trepidation she picked up her pen.

Should I try this now.....or when?

Her Muse whispered in her ear!

«It's now or never, poetess, dear!»

Ah, that word «poetess» made her

divinely lightheaded [30]

У поданому уривку ми спостерігаємо наявність прислівників *now* і *never*, які є часовими орієнтирами дискурсу, поетеса надає їм особливого значення задля того, щоб пояснити, що ж саме мається на увазі, коли ми говоримо про реальність часу. У рядку *Should I try this now.....or when?* [30] ми намагаємося відповісти на це запитання на ментальному рівні, розвиваючи ідеологію життєвих поглядів та усі можливі варіації продовження творчого процесу побудови картини світу. Крім того вираз *It's now or never, poetess, dear!* [30] демонструє можливу альтернативу, яка впливатиме на розвиток сюжету. Діючи *зараз*, авторка підкреслює можливий процес зміни подій, що представлені в комунікативній ситуації. Більше того, зміни можуть буди якісними зі значними досягненнями та позитивним результатом діяльності. Зосереджуючись на *бездієвості*, яка виражена часовим прислівником *never*, письменниця спонукає спостерігача до аналізу ситуації з іншої точки зору. Важливо підсумувати, що диференціація точок зору допомагає інтерпретувати значення з індивідуального ракурсу, розвиваючи когнітивну систему та персональне бачення в рамках дискурсу, а також цілісного тексту.

Важливо встановити, що значущим компонентом перспективи також є суб'єктивність, як розкриття думок, уявлень, вражень, почуттів та настроїв спостерігача, що впливають на результат формування світогляду [24, с.9] . Слід зазначити, що суб'єктивність може проявлятися в перспективі за допомогою протиставлення близьких за значенням слів, що дає нам змогу робити аналіз з різного ракурсу. Доказом цього є поетичний текст «*Angels And Demons*» англійського письменника Д. Самсона, в якому чітко зображено зіставлення і порівняння.

Angles don't die they are invincible and stronger than you think

Unlike the demons who are vulnerable and weak [31]

У поданих рядках ми виявляємо як *ангели* порівнюються з *демонами*, їх можливості та сили протиставляються одне одному. Автор звертає нашу увагу на синоніми *invincible* і *stronger*, які мають знак «+», тобто набувають позитивної оцінки, а слова *vulnerable* і *weak* навпаки приймають негативну конотацію. Разом із цим ми отримуємо феноменальну можливість описувати та досліджувати розвиток перспективи в дискурсі з різних точок зору.

У тому числі концептуальний спектр набуває особливого значення, так як саме він є важливим компонентом при конструюванні перспективи, що допомагає свідомо та раціонально розуміти мовні знаки, які поширюють інформацію за допомогою мовленєвих засобів [1, с.15]. Відтак, можна впевнено стверджувати, що при об'єднаному функціонуванні цих трьох компонентів (точки огляду, концептуального спектру та відношення «суб'єкт-об'єкт») перспектива починає функціонувати в англійськомовній поезії як когнітивно-дискурсивне явище, що має здатність встановлювати зв'язок між спостерігачем та об'єктом, а також формувати систему образів об'єктивної реальності.

2.2 Засоби та процеси вираження перспективи в англійськомовних поетичних текстах

Перспектива як мультимодальне явище може розглядатися та аналізуватися на усіх рівнях мовної структури та пов'язана з процесом розподілу уваги. На думку Л. Телмі, процес вираження перспективи в англійськомовному поетичному дискурсі має подвійне зображення. Разом з тим вона може бути як фіксованою основою для концептуалізатора, який дотримується конкретної точки зору під час обміну інформацією, так і інтенсивним механізмом, здатним до модифікацій [15, с.23]

У когнітивній лінгвістиці розмежовують два види перспективи: експліцитна та імпліцитна. Обидва терміни можуть реалізовуватися в поетичному дискурсі за допомогою відносно завершеної частини тексту, тобто мовного середовища, яке вимагає інтерпретації. Експліцитна перспектива складається із засобів реалізації вербальної комунікації, у той же час, як імпліцитна проявляється у разі порушення взаємозв'язку форми і змісту [3, с.63].

Під час експліцитного когнітивного процесу вираження перспективи активізуються лексичні й граматичні засоби, що формують вказівне поле мови, а також особливі своєрідні висловлювання та твердження. Разом із тим ці твердження складають ряд дієслів, що позначають розумову діяльність і стан свідомості: *believe, doubt, expect, know, realise, mean, recognize, suppose, understand, think, consider* та багато інших [13, с.119].

Важливо проаналізувати дивовижну та унікальну поезію «*In The Orchard*» відомої англійської поетеси М. Стюарт. Це розмова закоханих, які поділилися думками та враженнями від разом проведеної ночі, але їхні погляди не збігаються.

«*That smelt all warm*». «*I loved you. I thought you knew*»

«*I wouldn't have danced like that with any but you*».

«*I didn't know. I thought you knew it was fun*».

«*I thought it was love you meant. Well, it's done*». «*Yes, it's done*» [32]

Дівчина довірилася парубку і сподівалася, що їхні стосунки серйозні і мають продовження. Як вона підкреслила фразою *I thought it was love you meant* кохання для неї має велику цінність та надію, що її серце буде сповнене тепла, вона очікувала взаємності від хлопця, але нажаль він відповів *I thought you knew it was fun*, що її засмутило та нашттовхнуло на прийняття рішення *Well, it's done*. Між героями виникає певне протиріччя та постання, яке відчувається в кожному слові, що лунають з їх вуст. Даний приклад ілюструє нам картину перспективи двох комунікантів, де активно використовуються та проявляються засоби, семантика яких проектує вказівку на мовця. Також активно використовується дієслова, що репрезентують свої власні погляди: *i thought, you meant*. Перед нами з'являється панорама контрасту двох героїв, де під час комунікації чітко помітно зародження конфлікту.

Кожен герой залишається при свої стійкій точці зору, відповідно буде власну картину світу. Цей момент ми спостерігаємо у наступному уривку цієї самої поезії: *But it wasn't with anyone else. It was only you. How did I know? I thought you wanted it too* [32]. У поданих рядках автор звертає нашу увагу на те, що герої мають індивідуальний світогляд, їхні думки розбіжні. Парубок провів ніч з дівчиною, не сподіваючись на продовження, для нього цей момент не передбачував жодних сумісних відносин. З точки погляду дівчини, ця подія була значущою в її житті, оскільки це була перша людина, якій вона довірилася та віддалася в обійми. Дана фраза *But it wasn't with anyone else* доводить позицію юначки та демонструє суб'єктивну позицію, яка підтверджує серйозність в стосунках та майбутні плани. Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що суб'єктивність, точка зору та концептуальний діапазон проектують певні погляди на ситуацію та дають змогу оцінити її під іншим кутом зору.

Далі розглянемо імпліцитну перспективу, яка на думку А. Верхагена завжди пов'язана з контекстом будь-якої мовленнєвої дії. Мовне середовище, яке потребує інтерпретації зазвичай може керуватися фоновими знаннями. До основних характеристик даного типу належать: емотивне значення, мотив висловлювання, а також концентрація на контексті [35, с.49]. У ході аналізу наведемо наступний приклад поезії англійської поетеси К.М Елліот «*The Walking Dead*», де зображується внутрішній конфлікт внаслідок кризи гармонізації особистості.

«How are you?» ask the blinded eyes

«I'm doing good», comes the cheerful reply

Across my face a smile is painted

One that looks perfect and untainted [22]

Спочатку ми спостерігаємо за радісним почуттям та душевним спокоєм оповідача, він проявляється у фразі *I'm doing good*, що запевняє нас вірити в це. Але згодом, в процесі аналізу ми наштовхуємося на бурю негативних емоцій та думок, які перешкоджають подальшому пізнанню навколишнього світу *I have lost hope that I will rise from the dead, I do not believe I can get rid of this dread* [22]. Реальні погляди та помисли ховаються під маскою *The smile I use and the words I say are just a scam* [22]. Думки та бажання авторки суперечать одне одному, але за допомогою прихованого середовища, в якому існує об'єкт та контексту нам вдається відстежити реальне бачення світу, встановлюючи ключові акценти у процесі вираження перспективи.

У тому числі проаналізуємо декілька методів, які є фундаментальною основою під час реалізації перспективи в дискурсі. До цього спектру належать: фокусування, когнітивний процес приближення-віддалення, суб'єктивізація і об'єктивізація [12, с.58].

Фокусування, як процес побудови перспективи активізується за допомогою певних засобів: емфази, як явища емоційно-забарвленого мовлення, порушення

порядку слів та розщепленого речення. Значущість ситуації може виділятися за допомогою стійких індикаторів (дейктичних засобів, вказівних займенників *this/these* та вживання означеного артиклю *the*) [7, с.52]. В якості доказу вище сказаного проаналізуємо вірш «*Love so amazing*» англійської письменниці та філософа Е. Четті.

*My love for you is like the raging sea,
So powerful and deep it will forever be.
Through storm, wind, and heavy rain,
It will withstand every pain.
Our hearts are so pure and love so sweet.
I love you more with every heartbeat!* [21]

У цьому поетичному тексті авторка фокусує нашу увагу на коханні та його значущості, описуючи його як *powerful, deep*, а означений артикль у виразі *the raging sea* підкреслює щирість почуттів, а також акцентує увагу на глибокій сердечній прихильності, яка порівнюється з бурхливим морем. Відповідно у вірші використаний прийом емпатизації, який надає лексичним одиницям емоційної забарвленості. За допомогою інверсії *So powerful and deep it will forever be* [21] ми наводимо фокус на вічність та безперервність існування кохання, як життєвої рушійної сили, яка подолає усі незгоди. Згідно з цим, можемо впевнено стверджувати, що фокусування на будь-якому об'єкті або явищі дійсності допомагає висловити свою точку зору та оцінити його з певного ракурсу в ході комунікативної взаємодії.

У когнітивному процесі приближення-віддалення під час вираження перспективи відбувається перехід від загального класу до конкретної особи, яка його представляє. Наприклад, у вище проаналізованому нами поетичному тексті «*In The Orchard*», ми спостерігаємо, як дівчина виділяє юнака з усіх чоловіків, наголошуючи на центральному місці, яке він посідає в її житті. Свідченням цього є подані рядки *Well, boys are like that ... Your brothers...Yes, I know. But you, so lovely*

and strong! [32] , де чітко простежується перехід від збірної назви *boys* до визначеної людини *But you*.

Під час суб'єктивації в процесі формування перспективи, на перший план виходить суб'єкт зі своїми особистими поглядами, ідеями, думками та оцінками. В поетичному дискурсі вона часто реалізується та пояснюється за допомогою присвійних та особових займенників у першій особі однини. [11, с.7] Наприклад, в поезії М. Хенсон «*I Am Human*» ми чітко бачимо як центральне місце посідає оповідач з власними міркуваннями.

I am a human being.

I try to think about others first

But sometimes I fail [26]

Розповідь в поетичному дискурсі ведеться від першої особи, яка здійснює комунікативну дію, аналізуючи та формуючи картину з власної точки зору. Але при оцінці треба звертати увагу на суб'єктивно-об'єктивні відношення, які тісно взаємодіють одне з одним, оскільки важливим фактором є не тільки індивідуальне ставлення до об'єкта, а й марковане уявлення про певне явище [14, с.60].

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що за допомогою динамічності усіх засобів та процесів вираження перспективи ми маємо можливість створювати когнітивну установку, яка дозволяє спостерігати, аналізувати та бачити світ з певного ракурсу, а також розуміти побудову значень в англійськомовних поетичних текстах.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі ми здійснили дослідження процесу перспективи, як когнітивно-дискурсивного явища в англійськомовному поетичному дискурсі. За допомогою даного лінгвістичного терміну ми маємо можливість будувати та розуміти значення в системі речень, які об'єднані між собою за змістом. Перспектива посідає центральне місце в гуманітарних науках, більше того вона активно досліджується в когнітивній поетиці, оскільки поезія, як вид реалізації поетичного мовлення є ядром в галузі наукових досліджень. Дане міждисциплінарне явище збільшує силу та аналізується в різних сферах діяльності, що дає нам змогу простежити та пояснити виконання його функцій в межах окремої дисципліни.

У теоретичному розділі дослідження цього поняття показало, що з лінгвокогнітивних поглядів перспектива – це уявна точка зору, яка використовує суб'єкт з метою аранжування поля огляду шляхом підключення мовних засобів для вираження ідей та думок. Важливо відзначити, що спостерігач посідає центральне місце в когнітивній науці, так як саме він приймає активну участь у зародженні ментальної установки. У процесі вираження перспективи починають своє існування відчуття, що прокладають майбутній шлях до сприйняття та реалізації картини світу. Відтак, можна впевнено стверджувати, що дане явище тлумачиться, як загальний процес формування об'єктів, предметів і речей з певного ракурсу в поетичному дискурсі.

У другому розділі ми здійснили когнітивно-дискурсивний аналіз англійськомовних поетичних текстів та виявили особливості функціонування перспективи, що допомогло нам дослідити їх структуру на ментальному рівні. Варто зауважити, що перспектива починає активно розвиватися за допомогою дієвості механізмів та процесів, які допомагають раціонально й адекватно сприймати, а також розглядати ту чи іншу подію в ході комунікативної операції.

Крім того, під час динамічного функціонування головних компонентів перспективи ми отримуємо можливість спостерігати за взаємодією суб'єкту з об'єктом, внаслідок чого виникає багатоаспектний образ предметної ситуації.

Дані здійсненого нами дослідження дозволяють дійти висновку про особливе значення складного явища перспективи в поетичному дискурсі, реалізація якого ймовірна в момент дієвого виконання традиційних функцій її компонентів, механізмів та засобів. Більше того, для глибокого розуміння даного лінгвокогнітивного феномену необхідно володіти дискурсивною компетенцією, що допомагає створювати та розуміти комунікативний текст, його когнітивні параметри та умови спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безкровна І.О. Комунікативна структура поетичного тексту: автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.02 / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. Київ, 1999. 21 с. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/10.02.02%20bezкров%20%D0%98.%D0%90.pdf>
2. Белехова Л.І. Глосарій з когнітивної поетики / Л.І. Белехова. – Херсон : ХДУ, 2004. – 122 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/46595102.pdf>
3. Бовсунівська Т. В. Когнітивна жанрологія та поетика: монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 180 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bovsunivska_Tetiana/Kognityvna_zhanrolohia_ta_poetyka.pdf
4. Бюлер К. Теория языка: Репрезентативная функция языка / К. Бюлер // Пер. с нем. 2-е изд. М.: ИГ «Прогресс», 2001. – 504 с. URL: <http://padaread.com/?book=78166>
5. Гайдеггер М. Дорогою до мови / Пер. з нім. В.Кам'янця. Львів: Літопис, 2007. 232 с.
6. Иванов В.В. Лингвистика третьего тысячелетия: Вопросы к будущему / В.В. Иванов. М.: Языки славянской культуры, 2004. 208 с.
7. Ирисханова О. К. О понятии перспективизации в когнитивной лингвистике// Когнитивные исследования языка: сб. науч. тр. / гл. ред. серии Н. Н. Болдырев. М.: ИЯ РАН; Тамбов: ИД ТГУ им. Г. Р. Державина, 2013. С. 43- 58.
8. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант // Пер. с нем. М.: Искусство, 1994. 367 с.

9. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е.С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
10. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Ж. Нюттен / Под ред. Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2004. 608 с.
11. Петренко Н. В. Займенник у віршованих текстах американської поезії : когнітивно-семіотичний та лінгвосинергетичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Наталія Володимирівна Петренко. Харків, 2008. 20 с.
12. Петрова Н.Ю. Междисциплинарный термин «перспектива»: истоки и новые горизонты в когнитивистике / Н.Ю. Петрова // Современный научный вестник. 2015. Т. 10. № 2. С. 54-59.
13. Пшеничних А.М. Дискурсивні ефекти реперспективізації ситуації // Нова філологія : зб. наук. пр. Запоріжжя : ЗНУ. 2010. № 43. С. 117-121.
14. Пшеничных А.Н. Типы когнитивных операций, используемые при конструировании ситуации коммуникантами // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2007. № 773. С. 58-61.
15. Тэлми Л. Феномены внимания / Л. Тэлми // Вопросы когнитивной лингвистики. 2006. № 2. С. 23-44.
16. Ткачук О. Наратологічний словник. Тернопіль : Астон, 2002. 173 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1168139/>
17. Флоренский П.А. Обратная перспектива // Павел Флоренский. История и философия искусства. М., 2017. С. 46-98. URL: http://philologos.narod.ru/florensky/fl_persp.htm
18. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер // Пер. с нем. яз. М. : Академический проект, 2011. 460 с.

19. Шульгина Е.Г. «Трихотомия Фреге» и теоретико-игровая семантика // Анализ знаковых систем. История логики и методология науки: Тезисы докладов IX Всесоюзного совещания. Киев, 1986. С.49
20. Яусс Х.Р. К проблеме диалогического понимания // Вопросы философии. – 1994. – № 12. С. 97–106.
21. Chetty E. Love So Amazing.
URL: <https://www.familyfriendpoems.com/poem/love-so-amazing>
22. Elliot K.M. The Walking Dead.
URL: <https://www.familyfriendpoems.com/user/katie-m-elliott/>
23. Galbraith M. Deictic shift theory and the poetics of involvement in narrative / M. Galbraith // Deixis in Narrative: a cognitive science perspective / Ed. by J.F. Duchan, G.A. Bruder and L.E. Hewitt. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1995 P. 19-59.
24. Graumann C.F. An Introduction / C.F. Graumann, W. Kallmeyer // Perspective and Perspectivation in Discourse (Human Cognitive Processing) / Ed. by C.F. Graumann and W. Kallmeyer. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Pub Co, 2002. P. 1-11.
25. Graves A. This and That. URL: <https://nationalpoetryday.co.uk/poem/this-and-that/>
26. Hanson M. I am Human. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/i-am-human-4/>
27. Langacker R. Cognitive Grammar // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / Ed. D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 421-462.
28. MacLaury R. E. Vantage theory // Language and the Cognitive Construal of the World / J. R. Taylor, R. E. MacLaury (ed.). Berlin: Mouton de Gruyter, 1995. P. 231-276.
29. Rendon A.G. Time. URL: <https://www.familyfriendpoems.com/poem/time-27>

30. Romios P. Panagiota's Dream.

URL: https://www.poetrysoup.com/poem/panagiotas_dream_1276322

31. Samson D. Angels And Demons.

URL: <https://www.scrapbook.com/poems/doc/42269.html>

32. Stuart M. In the Orchard. URL: <https://www.familyfriendpoems.com/poem/in-the-orchard-by-muriel-stuart>

33. Talmy L. Towards a Cognitive Semantics. – Vol. I: Concept Structuring System. – Cambridge: MIT Press, 2001

34. Tolkien J.R.R. The Road Goes Ever On.

URL: [http://tolkiengateway.net/wiki/The_Road_Goes_Ever_On_\(song\)](http://tolkiengateway.net/wiki/The_Road_Goes_Ever_On_(song))

35. Verhagen A. Construal and perspectivisation // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics / Ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. – Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 48-81.